

PREMATÜRE BİR YASA: R.T.Ü.K. YASASI

Prof. Dr. Ateş VURAN

Son günlerde uyguladığı yaptırımlar dolayısıyla, R.T.Ü.K. sürekli olarak medyanın gündeminde yer almaya başladı.

3984 sayılı, "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun" la Türkiye'nin gündemine giren "Radyo ve Televizyon Üst Kurulu" (RTÜK) bilindiği üzere, aynı kanunun 5. maddesinde ifade edildiği şekilde, Radyo ve televizyon faaliyetlerini düzenlemek amacıyla kurulan özerk ve tarafsız bir kamu tüzel kişiliği niteliğinde bir kuruldur.

Kurul, kanunun kendisine verdiği görev ve yetkilere dayanarak son günlerde bir takım yaptırımlar uygulamak suretiyle, özellikle medya patronlarının tepkisini çekmeye, dolayısıyla da kamuoyunda kendi prestij ve tarafsızlık ilkesini sarsmaya başlamıştır. Kurulun kuruluşunda ve sonraki çalışma dönemlerinde, kendi bünyesi içinde ortaya çıkan birtakım anlaşmazlıklar ve sürtüşmeler bazı gündelik gazetelerde tefrika edilmeye başlanmış ve bunun tabii sonucu olarak da R.T.Ü.K. kamuoyunda güvenilirlik aşınmasına uğramıştır.

R.T.Ü.K.'e yöneltilen tenkitler haklıdır, değildir diye düşünmeden önce, yasanın çıkış şekline bakmakta yarar vardır.

Bilindiği üzere 3984 sayılı yasa 13 Nisan 1994 tarihinde T.B.M.M.'ce kabul edilmiştir. Ancak yasanın kabul edildiği tarihten önceki günlere bir göz atılacak olursa birtakım ilginç sahnelere tanık olunur. Yasanın çıkma nedeni, teknolojik gelişmenin getirdiği imkanların uygulamaya konulmasıyla, bir yerde ihtiyaç haline gelen kaliteli ve sansürlü müzik dinleme arzusu sonucu, özellikle başta İstanbul olmak üzere, büyük şehirlerimizde FM frekansından radyo yayınları başlamıştır. Önceleri kısıtlı sayıda yapılan bu yayınlara müdahale edilmezken, sayılarının artması ve de yayınların yürürlükteki Telsiz Yasası'na aykırı olması nedeniyle Telsiz Genel Müdürlüğü'nün talebi üzerine Valiliklerce gerekli önlemler alınarak vericilerin mühürlenmesi yoluna gidilmiştir.

Yeni yeni oluşan reklam pastasının elden gitme tehlikesi üzerine eyleme geçen bu özel radyo işletmecileri derhal bir kamuoyu oluşturma yoluna gitmiş ve zamanın Devlet Bakanı'na dahi, otomobilinin antenine kara kurdele taktırarak, "Radyomu istiyorum" sloganını söyletebilmişlerdir. Kamuoyunun bu denli başarılı oluşturulması sonucu, T.B.M.M. de, toplanarak Radyo ve Televizyon yayınlarını düzenleyen bir yasayı görüşmeye başlamıştır. Ancak her nedense, bir süre çalışan T.B.M.M. ilk 24. maddeyi görüşüp kabul ettikten sonra uzun bir süre yasayla ilgili hiçbir işlem yapmadan işi oluruna bırakmıştır. Bu durum bir ölçüde, hem siyasilerin hem de konuyla ilgili yayıncıların işlerine gelmiş ve bu boşluktan yararlanan bir takım müteşebbüsler olağanüstü bir frekans kirlenmesi ve anarşisine neden olmuşlardır.

Ancak ne zaman ki, Interstar ve TGRT televizyonları akşam bültenlerinde, "Bosna'da napalm bombası kullanıldı" diye gerçek dışı bir haber yayınlanmıştır, işte bu nedenle ortaya çıkan infial T.B.M.M.'nin olayı hatırlamasına ve alelacele, bir süredir unuttuğu bu yasanın bir günde çıkartılmasına neden olmuştur.

Yasanın 24. maddeden geri kalan 18. maddesinin bir günde çıkartılması doğal olarak yasada bir çok çelişkilerin ve eksikliklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Örneğin, yasanın Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun seçimi ve görev süresi ile ilgili 6. maddesinin ikinci paragrafında yer alan "Seçim için, *iktidar partisi veya partileri* on, muhalefet partileri sekiz aday gösterirler" derken aynı maddenin 9. paragrafında ise, "*İktidar partileri* kontenjanından bir üyelik boşalması halinde seçim, iktidar ortağı büyük partinin göstereceği bir aday ile iktidar ortağı diğer partilerin kendi aralarında ad çekmeyle tespit edecekleri bir aday arasında yapılır." demektedir.

Burada görüleceği üzere yasa, Üst Kurulun kuruluş aşamasında iktidarda bulunan hükümetin tek parti hükümeti veya koalisyon olma ihtimalleri de göz önünde bulundurularak aday tespit şeklini düzenlemekte, oysa bundan yedi paragraf sonra Kurulun yenilenmesi bahsinde, iktidarda bulunan hükümetin koalisyon hükümeti olma haline göre aday tespit şekli getirmektedir. Yani bu maddeye göre, Kurulun yenilenmesi sırasında yalnızca koalisyon hükümeti olması gerekmektedir. Aynı madde içindeki bu tutarsızlıklar yasanın ne denli aceleyle getirildiğinin açık delilleridir.

Yasanın çeşidi yerlerinde aceleyle getirilmenin ortaya çıkardığı çeşitli başka aksaklık ve yanlışlar da vardır.

Yasanın sekizinci maddesinin p bendi, Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi'ne atıfta bulunarak, sözleşme ilkeleri ile yasanın uygulanması arasında bir ilişki kurmaktadır. Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi 5 Mayıs 1989 tarihini taşıırken, Türkiye'nin bu sözleşmeyi kabulü ise; 7 Eylül 1992'dir. Görüleceği üzere bizim bu sözleşmeyi kabulümüz üçbuçuk yıl gecikmeyle gerçekleşmiştir.

Bir yandan yasada, Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi'ne gönderme yapılırken, diğer yandan da Sözleşmeye aykırı maddeler kullanılmaktadır. Örneğin, Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesinin 14. maddesinin 3. bendi "Konulu filmlerin veya televizyon filmlerinin sürelerinin 45 dakikadan fazla olması halinde, her 45 dakikalık bölüm için, bir kez olmak üzere, bir reklam kesintisi yapılabilir." diyerek. 90 dakikalık bir filmde iki reklam kesintisi yapılmasını kurala bağlarken, 3984 sayılı kanunda 90 dakikalık bir filmde 4 reklam kesintisi hakkı verilmektedir.

Yasanın aceleyle getirildiğinin bir diğer kanıtı da 3. maddenin (s) bendindedir, burada telif hakkının yalnızca gerçek kişiye verilebileceği hükmü getirilmiştir. Oysa telif hakkının tüzel kişilere ait olması da pekâlâ mümkündür.

29. maddede, hisse senetlerinin halka arzı için SPK Kanunu'na göre kuruluş için Sermaye Piyasası Kurulu'ndan izin alınması keyfiyetinden bahsedilmektedir. Ancak 2499 sayılı Sermaye Piyasaları Kanunu değişmiş olup, izin alma keyfiyeti yerine kayıt yapma yükümlülüğü getirilmiş bulunmaktadır.

Yasanın 35. maddesi TRT ile ilgili olup, TRT ile olan her türlü ilişki bu madde ile düzenlenmektedir. Oysa, diğer yanda 2954 sayılı TRT yasası ilga edilmemiş olup zamanla uygulamada çeşitli aksaklıklara neden olmaktadır. Bunun en belirgin örneği, T.R.T. Genel Müdürü'nün anılan madde uyarınca iki kez RTÜK tarafından görevden alınmasına rağmen, bu tasarrufun geçerliliğinin hala tartışma konusu olmasıdır.

Yasadaki bir diğer çelişki de yeniden iletim konusunda ortaya çıkmaktadır. Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi, yeniden iletim (rebroadcasting-retransmission) olgusunu teşvik ederken, bizim yasamız bunu tam tersi bir mantıkla yasaklamaktadır.

Yasada, Avrupa sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesinden alınan çeşitli terimlerde de yasalara ters düşen tercüme hataları vardır.

Yasa, dikkat edilirse yalnızca müzik eserlerinin korunma ve düzenlenmesini yapmaktadır. Oysa, sinema, tiyatro vb, sanat eserleri de aynen TV ve radyolardan yayınlanmaktadır. Sinema ve Tiyatro eserlerinin korunması ile ilgili bir madde bulunmaması yasanın Önemli eksikliklerinden biridir.

Yasanın 34. maddesinde yer alan ve Radyo Televizyon Üst Kurulu'ndan izin alınmadan yayın yapan veya RTÜK'çe kapatılan bir istasyonun yayınına devam etmesi halinde, tüm yayın cihazlarının müsadere edileceği hükmü Anayasaya aykırıdır. Zira, basın araçlarının hangi hallerde müsadere edilebileceği Anayasa'nın 30. maddesinde belirtilmiş olup bunun dışındaki bir müdahalenin Anayasa'ya aykırı olduğu kesindir.

Yasanın uygulamasında da çeşidi aksaklıklar vardır. Örneğin, bundan bir süre önce, Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nin 90.5 MHz frekans bandından yayın yapan radyosu RTÜK Başkan Vekili'nin talebiyle İstanbul Valiliği tarafından mühürlenmiştir. Bir eğitim radyosu olarak yayın yapan ve Türk Yükseköğretiminde Radyo uzmanı yetiştiren bir Fakültenin radyosunun RTÜK'çe kapatılma gerekçesi ise gücünü yasadan almayan keyfi bir karardır. Radyonun kapatılma kararındaki RTÜK gerekçesi radyonun anonim şirket statüsünde olmayışdır. RTÜK Başkanvekilince İstanbul Valiliği'ne yazılan yazıda öne sürülen bu gerekçe, bir yerde, RTÜK'ün kuruluş kanunu olan 3984 sayılı yasanın yine RTÜK'çe yanlış yorumlanması ve uygulamasından başka bir şey değildir.

RTÜK'ün gerekçesi, yasanın 29. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan, "Özel radyo ve televizyon kuruluşları anonim şirket olarak kurulurlar" ifadesine dayandırılmaktadır. Oysa aynı yasanın, "Kanal ve Frekans Bandı Tahsisi Yetkisi" başlıklı 16. maddesi de, "kamu ve tüm özel radyo ve televizyon kuruluşlarına kanal ve frekans bandı tahsisi ile yayın izni ve lisansı vermek" ifadesiyle, radyoların kamu

ve özel olmak üzere ikili bir ayırımı yapmakta ve bu ayırım sonucunda da özel radyolara anonim şirket statüsünde kurulmuş olmak yükümlülüğü getirmektedir.

İşte RTÜK, kanunda açıkça belirtildiği halde bunun tam aksine bir uygulama yaparak keyfi bir şekilde bir kamu radyosunu kapatabilmektedir. RTÜK'ün tartışmalı uygulamalarından yalnızca biri olan bu uygulama da sonuç olarak kanunun acele ve eksik olarak hazırlanmasının bir sonucu olarak belirmektedir.

Kanımızca 3984 sayılı yasa gerek uygulamadaki bu aksaklıklara son vermek gerekse RTÜK'ün tartışılan yetki ve sorumluluklarının daha bir belirgin şekil kazanabilmesi açısından önemli bir revizyona tabi tutulmalıdır.

Bu konuda son sözü söyleyecek de tabii ki Türkiye Büyük Millet Meclisi'dir, ve TBMM bu konuyu bir an önce çözüme kavuşturmalıdır.